

TIJDEN VAN AMANDELBOESEM

CARMEN BELLMONTE

Tijden van amandelbloesem

DE MALLORCA SAGA 2

Uit het Duits vertaald door
Joyce Sengers-Bekkers en Sanne Jacobs

 oceaan

Tijden van amandelbloesem is deel 2 van de serie De Mallorca saga

Oorspronkelijke titel *Zeiten der Sehnsucht*

© 2022 Wilhelm Heyne Verlag, München, onderdeel van Penguin Random House
Verlagsgruppe GmbH, München

© 2024 Nederlandse vertaling Joyce Sengers-Bekkers en Sanne Jacobs / Oceaan
Alle rechten voorbehouden

Omslagontwerp Nele Schütz Design

Omslagbeeld Somy Volodymyr, Maija Luomala, Anastassia Vassiljeva, irin-k,
Zoonar GmbH / Shutterstock; Eléonore H / Adobestock

Omslagbewerking bij Barbara

NUR 302

ISBN 9789046830659

ISBN 9789046830666 (eBook)

ISBN 9789046830673 (audiobook)

www.oceanboeken.nl

Oceaan maakt deel uit van Park Uitgevers

1

Cuba, herfst 1927

De zee glinsterde in het licht van de herfstzou en het leek alsof de oude vesting Castillo de los Tres Reyes del Morro voor de azuurblauwe hemel was geschilderd. Antonia vond de wandeling inspannend maar genoot van de zachte lucht. Ze liep met Rodrigo in de kinderwagen over de oude boulevard. De Malecón in het noorden van Havanna maakte telkens weer indruk op haar. De gebouwen hadden verschillende pastelachtige kleuren en waren schitterend. Alles op dit eiland was bontgekleurd, vooral de kleding van de Cubaanse vrouwen. Antonia kende geen straat met meer pracht en praal dan de Malecón.

De gedachte aan haar eerste afspraakje met Federico toverde een glimlach op haar gezicht. De koetsrit over de boulevard naar dat chique restaurant met de allerbeste gerechten die ze ooit had geproefd.

De tijden veranderden.

Ze was zwanger van Federico's vierde kind en maakte zich zorgen over de toekomst.

Ze keek op haar horloge en zag dat ze snel naar huis moest. Federico was de eigenaar van de sigarenfabriek, waarin zij ook een apart woongedeelte hadden, en hij wilde hen bij het middageten gezelschap bieden.

Antonia wandelde naar huis door de smalle steegjes die wat weg hadden van een doolhof. De meeste huizen hadden een fraai beschilderd balkon en de rondbogen op de begane grond boden gedurende de hete zomermaanden de nodige schaduw.

Hoe graag ze ook op Cuba woonde, ze miste haar familie aan de andere kant van de wereld. Haar moeder kende haar kleinkinderen niet en haar kinderen kenden op hun beurt niemand uit de familie. Mallorca lag ver weg, dus meer dan met regelmaat een brief schrijven zat er niet in. Zou het ooit mogelijk zijn met hen te telefoneren? De kans was klein, maar het idee fijn. Een paar jaar eerder had ze zich ook niet voor kunnen stellen muziek uit een radio te horen.

Rodrigo jammerde. 'Zo, dus jij hebt honger?' Ze aaide hem over zijn

bolle wangetjes. ‘We zijn bijna thuis.’

De fabriek lag vlak bij het centraal station. Federico had een goede keuze gemaakt door dit gebouw te kopen. Nu hoefden de tabaksbladeren na de oogst niet eerst omslachtig door de halve stad te worden getransporteerd. Een paar ossenkarren brachten de vracht naar de fabriek, die slechts een paar gebouwen verderop lag, en dat bespaarde tijd en geld. Sinds de American Trust elk tabaksveld onder zijn hoede probeerde te nemen, waren de mooie tijden voorbij. De fabrikanten die niet meededen werd het leven zuur gemaakt. Antonia kon bijna niet meer bijhouden hoe vaak die kruiperige García hen al een aanbod had gedaan om de fabriek over te nemen.

Al bij de ingang kwam haar de kruidige tabakslucht tegemoet. Antonia haalde haar zoontje uit de kinderwagen, die ze voor de deur naar het woongedeelte liet staan.

‘We zijn er weer!’

Ze hoorde meteen het getrappel van kindervoetjes. Haar hart vulde zich met liefde op het moment dat David en Valentina op haar af kwamen gerend. David en Valentina omklemden ieder een been. Twee kinderen aan haar benen, een op haar arm en nog een in haar buik zorgden ervoor dat Antonia zich niet meer kon bewegen, maar ze voelde zich ontzettend gelukkig.

‘Laat jullie moeder nu maar weer los.’ Luisa stond glimlachend in de hal. ‘Het eten is klaar. Kom, was jullie handen en ga zitten, dan breng ik het eten.’

Antonia legde Rodrigo op de kleine bank in haar kamer en waste haar handen in de waskom. Valentina en David stonden naast haar met het water te knoeien.

De druppels op de grond moesten maar gewoon opdrogen. Antonia kon niet meer bukken en als ze een doek op de vloer zou gooien, werd de vloer weliswaar droog maar hoe moest ze dan met haar dikke buik die doek weer oprapen?

Ze nam Rodrigo op haar arm en samen liepen ze naar de eetkamer, waar Federico bij het zonovergoten raam stond. Door de lichtinval zag je alleen zijn silhouet. Hij oogde door zijn gespieerde postuur jong en vol levenslust, ook al werden de eerste grijze haren in zijn volle bos haar zichtbaar. Hij had zijn handen in zijn zakken en leek ergens over te peinzen, maar misschien vergiste Antonia zich. ‘Je bent er al?’

‘Ja.’ Federico gaf eerst de kinderen en daarna Antonia een kus. ‘Komt Fernanda straks?’

‘Ja, hoezo?’

‘Zomaar.’ Hij ging aan het hoofd van de tafel zitten. Er was iets aan de hand. Federico hield iets voor haar achter, maar ze liet hem nog even met rust.

Luisa serveerde het gebraden rundvlees met bakbananen en verschillende groenten.

‘Dank je wel, Luisa. Dat ziet er heerlijk uit.’

Haar huishoudster glimlachte en verliet stilletjes de kamer.

Normaal gesproken vond Antonia het niet erg als er tijdens het eten niet werd gepraat, maar deze keer bedrukte het haar. Zelfs de kinderen maakten geen enkel geluid, ze aten welgemanierd en knoeiden niet.

Ze waren bijna klaar met eten toen Antonia het niet meer uithield. ‘Wat is er aan de hand?’

‘De trust heeft me opnieuw een aanbod gedaan.’ Federico prikte een stuk vlees op zijn vork. ‘En ik ga het accepteren.’ Zonder aarzeling stopte hij de vork in zijn mond.

Antonia staarde Federico verbijsterd aan. ‘Nee, dat doe je niet!’ riep ze en de lepel die ze in Rodrigo’s mond had willen stoppen bleef in de lucht zweven als een kolibrie voor een bloem.

Hun vijfjarige zoontje David spitste zijn oren en stopte met eten en ook de vierjarige Valentina vertrok haar gezichtje en leek op het punt te staan te huilen vanwege Antonia’s stemverheffing. ‘Er is niets aan de hand, lieverds,’ probeerde ze beiden te kalmeren. ‘Mamá schrok alleen een beetje. Eet maar verder.’ Ze stopte de lepel in Rodrigo’s opengesperde mondje voordat hij zou gaan jengelen.

Antonia wierp haar man een blik toe die duidelijk maakte dat dit gesprek nog niet was afgerond en later hervat zou worden.

Fernanda had gezegd dat ze na het middageten langs zou komen. Ze zou haar driejarige zoontje meebrengen zodat de kinderen samen konden spelen. Sinds Federico’s zus Fernanda met Enrique was getrouwd, zag Antonia haar nog maar drie keer per week. Soms spraken ze af om een lange wandeling te maken over de Malecón. Samen konden ze op de kinderen letten, alleen durfde Antonia dat in haar toestand niet meer aan. Ze was bang voor alle auto’s en ze kon haar twee druktemakers niet achternarennen. Federico had alleen op zondag tijd voor zulke uitstapjes.

En nu stond haar volmaakte man op het punt een fout met verstrekkende gevolgen te maken. Hij wilde iets doen waar ze zich jarenlang tegen hadden verzet.

Het zou natuurlijk ook veel voordelen met zich meebrengen als ze zich aan zouden sluiten bij de buitenlandse tabakshandelaren, maar als er één ding was dat Antonia had geleerd, dan was het wel dat die voordelen niet op zouden wegen tegen de nadelen van het onzelfstandig zijn.

‘O, jullie zitten nog te eten.’ Fernanda had haar zoon op haar arm en keek hen verontschuldiging aan. ‘Ben ik te vroeg?’

‘Nee,’ antwoordde Antonia zachtjes. Ze wilde haar kinderen niet nog een keer laten schrikken. In hun huis verhief normaal gesproken niemand zijn stem. Zij en Federico hadden een geweldig huwelijk, een liefdevolle relatie en daar hoorde ook bij dat ze nooit hun stem verhieven. Tot daarnet. ‘Zou jij zo op de kinderen kunnen passen? Ik moet iets met Federico bespreken.’

‘Is alles in orde?’ Fernanda keek Antonia onderzoekend aan. Omdat Antonia niets zei, knikte haar vriendin. ‘Natuurlijk pas ik op. We gaan naar de binnentuin, hè, lieverds?’

David en Valentina konden niet meer stilzitten. ‘Ga maar alvast,’ zei Antonia en ze knipoogde naar ze. Fernanda zette haar zoon op de grond, tilde Rodrigo van Antonia’s schoot en liep achter de wildebrassen aan die al door de deur verdwenen waren.

Op het moment dat Antonia alleen met haar man was, legde ze het bestek neer. Ze had geen trek meer. ‘Je hebt toch nog niets ondertekend, of wel soms?’

Federico schudde zijn hoofd. ‘Zulke beslissingen nemen we altijd samen. Dat heb ik je beloofd en daar houd ik me aan, maar hebben we nog wel een keuze? We draaien minder omzet. De American Trust beheerst bijna de hele exporthandel. Bovendien exporteert García de tabak en maakt de sigaren in eigen land. Naar verluidt zelfs machinaal. Dat heeft helemaal niets meer te maken met de kwalitatief hoogwaardige Habanos zoals we die hier maken.’

‘Precies daarom mogen we nu niet opgeven. Waarom denk je dat ze elk jaar naar onze Cleopatra vragen en elke keer met een beter aanbod komen? Bovendien nemen de Amerikanen bijna de hele handel van ons over. Ze deden bijna een vreugdedans toen de Britten door de oorlog hun waren niet meer konden afzetten in Europa. De economische situatie is

onzeker, dat kun je niet ontkennen, maar daarom hebben wij het toch nog niet slecht?’

Federico staaarde naar de tafel.

‘Verberg je iets voor mij?’

‘Nee, natuurlijk niet,’ reageerde Federico vlug. ‘Maar als de situatie verslechtert, kan het zijn dat we Luisa moeten ontslaan.’

Antonia snoof. ‘Dan poets en kook ik gewoon zelf. Gaat het goed met het bedrijf?’ Ze bekeek de tafel: een mooi damasten tafelkleed, gepo-
leerde kristallen glazen, ebbenhouten stoelen. Aan het plafond hing een
gigantische kroonluchter. Als dochter van een Mallorcaanse wijnboer
was ze zulke luxe niet gewend en ze had die ook niet nodig.

‘Met het bedrijf wel, ja, maar we maken nauwelijks nog winst,’ legde
Federico uit. ‘Ik heb beloofd dat ik altijd goed voor je zou zorgen.’

‘Dat doe je toch ook!’ Antonia keek naar Federico’s bezorgde gezichts-
uitdrukking. Hij vond het blijkbaar vervelend dat hij haar misschien niet
meer zo zou kunnen verwennen, maar ze was gewend om hard te werken.
Ze zou zonder problemen het huishouden draaiende kunnen houden.
Het zou misschien niet zo perfect zijn als wanneer Luisa het deed, maar
dat was ook helemaal niet nodig. Er waren belangrijker dingen dan
gepoetst bestek.

‘Cariño, je bent zwanger,’ bracht Federico ertegen in. ‘Hoe moet dat
als we vier kinderen hebben?’

Antonia moest hard lachen. ‘Ik paste als twaalfjarige al op mijn zusje
en broertje, ik maakte eten en hielp op het land. Als dat je enige argument
is om met de trust in zee te gaan, dan ben ik ertegen. De trust is zo groot
en invloedrijk dat als je met het aanbod akkoord gaat, je samen wint of
samen ten onder gaat. Je geeft dan alles uit handen. Wat er met de tabak
gebeurt en voor welk bedrag het wordt verkocht. De fabriek kun je dan
ook meteen sluiten, want ze zullen de dure manuele productie verbieden.’

Federico stond op, liep naar haar toe en knielde voor haar op de blank
gepolijste parketvloer. Hij pakte haar handen. ‘Ik heb de beste vrouw ter
wereld. En het zou je echt niets uitmaken als we thuis wat moeten bezui-
nigen?’

Ze keek in zijn ogen, waarin ze een vertwijfelde blik zag. ‘Helemaal
niet.’

Zijn wanhoop verdween als sneeuw voor de zon en maakte plaats voor
hoop en opluchting.

‘Je had het anders echt gedaan?’ vroeg Antonia.

‘Ja.’ Federico stond op en omarmde haar. ‘Ik weet niet of de situatie verslechtert of niet. In het ergste geval moet ik werknemers ontslaan.’

Antonia wist dat hij dat heel lastig zou vinden. ‘Verkoop je echt zoveel minder sigaren?’

‘De importeurs proberen de prijs te drukken, maar daar doe ik niet aan mee. Daarom gaan ze in op de goedkopere mogelijkheden die de American Trust hun biedt. Sommigen waarderen de kwaliteit van onze Cleopatra-sigaren, maar ook in de Verenigde Staten gaat het bergafwaarts met de economie. Er vallen steeds meer klanten weg. Zelfs de hotels nemen minder van ons af. De vertegenwoordigers verkopen minder dan de helft.’

Antonia dacht na.

Ze had een voor de hand liggende gedachte, ook al was het een vertwijfelde poging om de fabriek te redden. Ze stond op, streek met haar hand over haar dikke buik en keek Federico aan. ‘Waarom verkopen we de sigaren dan niet goedkoper? De trust zou je er ook niet meer voor geven. Waarom dus de prijs niet tijdelijk laten zakken tot het weer beter gaat? Je zou de kosten kunnen dekken door de hoeveelheid die je verkoopt. Als de sigaren in het magazijn liggen, brengen ze sowieso niets op. Praat met je werknemers. Vraag of ze ermee akkoord gaan iets minder te verdienen om ervoor te zorgen dat de fabriek niet hoeft te sluiten. En vergeet niet te benoemen dat ook in ons huishouden wordt bezuinigd. Luisa zal er begrip voor hebben en haar man ook. Als we niets doen, hebben ze vroeg of laat sowieso geen werk meer.’

Federico legde zijn hoofd in zijn nek en sloot zijn ogen. ‘Wat een waanzin.’

‘Denk erover na. Dat is het enige wat ik van je vraag.’ Antonia stapelde de borden op elkaar. Het bestek hield ze in haar hand.

Federico keek haar opnieuw wanhopig aan. ‘Ik ga weer naar de fabriek.’

‘Federico. Ik heb geen hulp nodig in het huishouden. De kinderen zijn gezond en dat is het belangrijkste.’ Antonia dacht aan de brief van haar zus. Die kende ze inmiddels uit haar hoofd. Het orakel van een paar jaar eerder knaagde nog steeds aan haar, als een muis aan een rijp stuk kaas. Ze was haar vriendin Magdalena achternagereisd, die op bezoek was bij haar familie toen ze haar niet meer had kunnen bereiken. Ze had haar met griep aangetroffen. Samen met Magdalena’s zus Angelica en een arts

hadden ze de ernstig zieke familie verzorgd. Angelica, een priesteres van de Santería, had met een orakel een voorspelling voor haar gedaan.

Ze voorspelde dat Antonia veel zou verliezen voor ze de familieleden weer met elkaar zou weten te verzoenen. Daardoor stond ze regelmatig stil bij wat ze had en was ze dankbaar voor haar gezonde kinderen en liefdevolle man.

De deur viel dicht en Antonia bleef alleen achter. Haar gedachten dwaalden af naar haar familie op Mallorca.

Sinds Antonia opnieuw zwanger was had ze de brief van haar zus altijd bij zich. De brief was voor haar een talisman die haar eraan herinnerde voorzichtig te zijn en waardoor ze beseftte wat voor geluk haar ten deel was gevallen.

Er was drie jaar voorbijgegaan sinds ze Carla's brief had ontvangen en toch was de inhoud nog net zo verdrietig. Ze legde het bestek op een bord en haalde de brief uit haar mouw, vouwde hem open en las hem opnieuw. Het papier was inmiddels vergeeld en stukgelezen.

Liefste zus,

Er heeft zich hier een vreselijke tragedie afgespeeld. Antonia, ons zonnestraaltje, is dood. Ik werd 's ochtends wakker en liep naar haar bedje, maar ze voelde al koud. Het is vreselijk en ik zit vaak te piekeren dat we er niets van hebben gemerkt terwijl we lagen te slapen. De dokter zei dat we niets voor haar hadden kunnen doen, omdat de wiegendood zich niet aankondigt. Maar daarin vind ik geen troost. Ze begon zich net overal aan op te trekken. Binnenkort zou ze haar eerste stapjes hebben gezet en het was geweldig om te zien hoe ze elke nieuwe dag met een glimlach begroette.

Francisco lijdt er net zozeer onder als ik en elke dag is een gevecht met het verdriet, want hij heeft momenteel zoveel te doen in de werkplaats, maar hij wil mij niet alleen laten. Ik kan momenteel niet veel voor hem betekenen, dus blijft de boekhouding liggen. Ik vind het moeilijk hoopvol naar de toekomst te kijken. Hoe kan God zo gruwelijk zijn en een zo jong leventje beëindigen? In de kerk vind ik geen troost meer.

Soms denk ik dat het beter was geweest als de Spaanse griep me destijds het leven had gekost. Ik weet dat ik zo niet zou moeten

denken, vooral omdat jij en je man er alles aan hebben gedaan om mij over de ziekte heen te helpen. Het spijt me, maar er zijn dagen waarop de wanhoop de overhand krijgt.

Omdat de geboorte niet bepaald gemakkelijk ging, hebben de dokters ons destijds alle hoop op meer kinderen ontnomen en ik voel me schuldig ten opzichte van Francisco, omdat hij altijd een groot gezin heeft gewild. Onze liefde is nog even sterk als altijd, ondanks de zware beproevingen die we hebben moeten doorstaan, maar ik weet niet of ik hem de toekomst kan bieden die hij zich wenst. Terwijl het verder eigenlijk goed met ons gaat. We hebben zoveel opdrachten dat we zelfs moeder kunnen ondersteunen en twee arbeiders voor haar hebben aangesteld, die het zware werk op het veld van haar overnemen. Ze vindt het geweldig als de abrikozenoogst van het land komt en ze over de prijzen kan onderhandelen met afnemers. Ook de amandelen zijn erg populair en daar heeft ze minder werk aan.

Hoewel ik het moeilijk vind, wil ik toch vragen hoe het met David en Valentina gaat. Is Federico een goede vader voor hen, of is hij altijd maar aan het werk, zoals de meeste mannen? In ons kleine bedrijf blijft er al zo weinig tijd over voor Francisco en hij is 's avonds doodmoe. Hoe moet dat wel niet zijn als je een hele fabriek moet leiden, met zoveel medewerkers?

Allerliefste zus, ik voeg een foto van de grafsteen toe, als herinnering. Ik hoop dat dergelijk leed je bespaard blijft.

Ik hou van je.

Carla

Op het moment dat ze die brief had ontvangen, was ze zwanger geweest van Rodrigo en had ze net die angstaanjagende voorspelling te horen gekregen. De woorden van haar zus raakten haar nu ze opnieuw zwanger was weer meer. Ze had drie gezonde kinderen en de vierde was onderweg. Waarom zou ze zich druk maken om hulp in het huishouden? Het was veel belangrijker een gezonde familie te hebben die in moeilijke tijden voor elkaar klaarstond dan wanhopig te proberen de sociale status en de welstand, die er eigenlijk niet meer was, te behouden. Haar derde het niet of ze nog zou worden uitgenodigd voor etentjes van de elite. Ze

zou ze zelf in elk geval niet meer organiseren en zonder iemand die voor de kinderen zorgde, zou ze ook niet meer kunnen gaan. In principe waren het sowieso telkens weer dezelfde saae gesprekken en die kon ze missen als kiespijn. Bovendien had ze nooit het gevoel gehad er echt bij te horen. Ze was de dochter van een wijnboer. Dat was ze altijd geweest en dat zou ze altijd blijven. Dat was precies waarom Federico van haar hield, want ook hij kwam uit een burgerlijk milieu. Natuurlijk was het voor de fabriek belangrijk om goede connecties te hebben, maar dat kon ook op een andere manier. Ze hadden altijd nog hun herenclub, waar sowieso de meeste zaken werden afgehandeld. Binnenkort zou ook het Asturische Centrum in gebruik worden genomen, dat enkele jaren geleden tot op de grond was afgebrand. De kosten voor de wederopbouw hadden de Asturische emigranten op zich genomen om zo de nieuwkomers op Cuba te kunnen helpen met een goede start van hun nieuwe leven, net zoals zij zelf waren geholpen. Het centrum was de eerste plek waar de mensen uit Asturië naartoe gingen na aankomst. De verbondenheid maakte elke keer weer indruk op Antonia.

Ze had niet veel geld nodig om gelukkig te zijn. Over drie weken zou zich het nieuwste familielid aankondigen. Dat was het enige wat telde. Federico dacht dat het een jongen zou worden omdat de baby zo hard trappelde. Antonia dacht dat ze een meisje kreeg.

Zou Federico het al hebben kunnen opbrengen om met zijn medewerkers te praten?

De rest van de middag bracht ze door met Fernanda, die zoals gewoonlijk de nieuwste roddels wist te vertellen. Antonia vond het leuk om de nieuwtjes te horen, maar ze kon zich er ditmaal niet zo goed op concentreren. Ze wilde dat het snel avond was.

Voordat Fernanda weer vertrok, pakte Antonia haar bij haar arm. 'Ik moet je iets vragen.'

'Mooi zo. Ik dacht al dat je nooit zou zeggen wat je dwarszit.'

Antonia vertelde in het kort hoe het met het bedrijf ging. Ze keek haar vriendin aan. 'Zou jij na de bevalling voor de kinderen willen zorgen tot ik weer ben opgeknapt?'

'Natuurlijk!' zei Fernanda. 'Wat een vraag! Je weet toch dat ik altijd voor je klaarsta.'

Antonia viel in haar armen. Ze kuste Fernanda's zoon en daarna Fernanda zelf. 'Heel erg bedankt.'

Bij het vallen van de avond bracht Antonia de kinderen naar bed. Daarna gunde ze zichzelf een kopje thee en keek door het raam of Federico er al aan kwam. Hopelijk lieten de werknemers hem niet in de steek. Ondanks de loonsverlaging had Antonia er vertrouwen in. Regelmatig hoorde ze de Cubaanse sigarendraaiers klagen dat ze geen werk hadden omdat de tabak niet meer in het land zelf werd verwerkt en ze alleen tijdens de oogst als seizoenarbeider een paar weken werk hadden.

De stemming in het land veranderde.

Langzaam maar merkbaar.

Federico liep met vermoeide tred over de binnenplaats die de fabriek van het woonhuis scheidde. Hij leek een zware last op zijn schouders te dragen. Antonia liep zo snel als ze kon met haar dikke buik naar de voordeur. ‘En, heb je met ze gesproken?’

Federico knikte.

‘Ach, wat ben ik toch een slechte vrouw,’ zei Antonia snel en ze gaf hem een kus. ‘Wil je een glas rum en wat te eten?’

‘Lekker, rum.’ Federico glimlachte. ‘Het eten dan wat later?’ Hij zette zijn aktetas in de gang en volgde haar naar de woonkamer, waar hij uitgeput in zijn lievelingsstoel neerplofte.

Antonia gaf hem een glas rum.

Hij nam een flinke slok en keek daarna naar haar op. ‘De meeste werknemers staan achter ons. Ongeveer tien procent dreigde te vertrekken. Ik heb ze de keuze gegeven. Er zijn zoveel werkloze sigarendraaiers dat we die posities vast weten te vullen.’

‘Dat is geweldig,’ reageerde Antonia enthousiast. ‘Dat is goed nieuws. Je zult zien dat alles goed komt. Een paar moeilijke jaren en dan gaat het weer beter.’

‘De komende oogst zal de doorslag geven, maar de bladeren zien er uitstekend uit.’ Federico draaide het glas rond in zijn hand voor hij het weer naar zijn mond bracht en leegdronk. ‘Het was geen gemakkelijke opgave.’

Antonia ging bij hem op de armleuning zitten en aaide door zijn volle bos haar. ‘Nu heb je het achter de rug en kun je García afwijzen. Laat hem de goede tabak maar lekker verpesten door zijn machines. Uiteindelijk wint kwaliteit altijd.’

Ze dacht aan de kwalitatief minderwaardige wijnoogsten op Mallorca om aan de grote vraag uit het buitenland de voldoen. Hoezeer de familie

zich er ook tegen had verzet, uiteindelijk had er niets ander opgezeten dan op abrikozen en amandelen over te stappen. Antonia wist dat dit besluit te maken had gehad met een tekort aan spaargeld. Om de kwaliteit van de sigaren te garanderen moesten ze zo veel mogelijk besparen, zo zouden ze tijd winnen tot de situatie weer beter werd.

‘Hopelijk heb je gelijk.’ Federico gaf haar het glas. ‘Mag ik nog een glaasje?’

Antonia glimlachte.

Haar man dronk niet veel, maar zelfs zij had nu graag wat gedronken, hoewel ze niet van rum hield en de voorkeur gaf aan wijn. Een tweede glas kon ze hem niet kwalijk nemen.

Hij nam duidelijk meer tijd om van dit tweede drankje te genieten. ‘Het zal snel rondgaan en werknemers zullen naar mij toe komen en vragen naar de beschikbare banen. Ze zullen de baan aannemen omdat ze eigenlijk geen andere keuze hebben.’

‘Waarom willen die anderen gaan?’

‘Hun trots zit ze in de weg. Net als bij mij toen ik jou nergens mee wilde belasten en me daarom aan wilde sluiten bij de trust.’ Federico sloot zijn ogen.

‘Nu warm ik eindelijk het eten voor je op. Je moet op krachten blijven. Aangezien Luisa pas over twee weken stopt, kom ik morgen met je mee naar de fabriek en help ik je met de gesprekken met de werknemers. Het kan geen kwaad als ze zien dat zelfs je eigen hoogzwangere vrouw meehelpt. De meesten kennen me natuurlijk nog als voorlezer. Die nauwe band creëert vertrouwen.’

‘Je hebt gelijk, maar je moet jezelf eigenlijk ontlasten. Je oogt zo teer.’

‘Met deze buik?’ Antonia moest lachen. ‘Ik lijk wel een koe!’

Federico lachte voor het eerst die dag. ‘Je weet me op te vrolijken, maar zoiets mag je niet zeggen. Je bent prachtig, hoewel je nauwelijks nog je schoenen aan kunt trekken. Maar daar heb je mij dan voor.’

Antonia warmde het braadvlees op. Ook op het eten zou ze besparen. Vlees was duur. Groente goedkoop. Het kon geen kwaad wat vaker een dag geen vlees te eten.

Antonia liep de keuken in. Het ontbijt stond al op tafel. Al die jaren had ze zich er niet toe kunnen zetten het ontbijt in de eetkamer te nuttigen, zoals het een echte dame betaamt. De kinderen zouden het tafelkleed

met hun chocolademelk verpesten en Federico verliet het huis op een ander tijdstip dan Antonia als ze in de fabriek meehielp. Ze wist niet waarom ze alleen in de eetkamer zou moeten zitten.

In het begin had Federico zich verzet tegen ontbijten in de keuken en erop gestaan de tafel in de eetkamer te dekken, maar al snel deed hij met Antonia mee.

Die ochtend liet ze de kinderen slapen. De huishoudster die ze al jaren had, had recht op een fatsoenlijk gesprek.

‘Buenos días, Antonia,’ begroette Luisa haar. Ze leek onrustig. Waarschijnlijk had ze al gehoord over de loonsverlaging.

‘Buenos días, Luisa.’ Antonia schonk zichzelf een kop koffie in en ging zitten. Luisa was de laatste paar eierkoeken aan het bakken. ‘Kom alsjeblieft even bij me zitten.’

‘Ik moet vertrekken, nietwaar?’

‘Ja.’ Antonia glimlachte verdrietig. ‘We hebben helaas geen keuze. Meer dan één dag per week kun je niet voor ons werken. Dat is het enige wat ik je aan kan bieden.’

Luisa nam ook een kop koffie. ‘Het zijn moeilijke tijden. Alles is aan het veranderen.’

‘Zodra het beter wordt, wil ik je graag weer volledig voor ons laten werken. Maar...’

‘Ik begrijp het wel, hoor.’ Luisa klemde haar lippen op elkaar en forceerde een glimlach. ‘Nu kan ik mijn moeder helpen. Het gaat haar allemaal niet meer zo goed af.’

Dat wist Antonia. In de laatste twee jaar dat Luisa’s moeder nog voor haar had gewerkt, waren veel dingen stukgegaan. Ze had uiteindelijk zelf ontslag genomen. Antonia had daar nooit over geklaagd. Wat deed een kapot bord ertoe? Die vrouw had haar hele leven hard gewerkt en vaak langer dan afgesproken. Hoe had ze haar ooit kunnen ontslaan? Onmogelijk. ‘Gaat het goed met haar?’

‘Voor haar leeftijd wel, zou ik zeggen. Sommige dagen is ze in de war, maar meestal niet.’ Luisa glimlachte. ‘Nu kan ik meer tijd met haar doorbrengen. Wie weet hoelang ze nog bij me is.’

Antonia zweeg. Of zij haar moeder ooit nog zou zien? Er waren al veel jaren voorbijgegaan. Met vier kinderen was een reis naar Mallorca nagenoeg onmogelijk. Ze werd bijna jaloers op Luisa omdat die haar moeder zo dicht bij zich had, maar ze wilde niet ondankbaar zijn.

‘Hoelang kan ik nog blijven?’

Antonia keek op. ‘Twee weken.’

‘Dank u. Dat is meer dan ik had verwacht.’ Luisa stond op. ‘Zal ik de kinderen wekken en met ze ontbijten?’

Antonia wilde naar het bedrijf toe om haar man te ondersteunen. Federico was vast al op kantoor. ‘Dat zou geweldig zijn. Ik ga Federico helpen in de fabriek.’

Antonia herinnerde zich nog maar al te goed hun eerste ontmoeting. Luisa had haar aangekeken alsof ze een opdringerig insect was. Antonia was niet goed genoeg voor Federico, daar waren de elite en het personeel het over eens geweest. Pas toen ze was verhuisd om plek te maken voor de slachtoffers van de verwoestende brand in het Asturische Centrum, had het personeel haar gerespecteerd. Dat was nog voor haar huwelijk met Federico geweest. Sindsdien was Luisa een loyale bediende geweest. Antonia was Luisa en haar moeder dankbaar voor de jarenlange hulp.

Ze vond het moeilijk haar te ontslaan. Hopelijk was het slechts voor korte tijd. ‘Bedankt voor alles.’ Ze stond op, dronk haar kopje leeg en zette het in de wasbak.

Antonia stak de binnenplaats over. De geur van tabaksbladeren kwam haar tegemoet. De werkplekken in de fabriekshal waren grotendeels bezet, er waren maar enkele plekken leeg. Ze liep naar Federico’s kantoor. ‘Buenos días, cariño.’ Ze wees met haar duim naar de productiehallen. ‘Hoeveel zijn er niet op komen dagen?’

‘Achtien.’

Dat waren er minder dan waar ze bang voor waren geweest. Het zou ze lukken om die werknemers binnen een uur uit te betalen. De voorman stuurde de een na de ander naar het kantoor. Antonia hielp Federico met de betalingen en betaalde de overeengekomen bedragen uit, die haar echtgenoot vervolgens liet kwiteren. Vijftien medewerkers vroegen of ze toch mochten blijven. Federico ging daarmee akkoord zonder ze te berispen. Waarschijnlijk hadden ze in eerste instantie door hun teleurstelling een verkeerde keuze gemaakt. Ze gingen daarna zonder morren aan de slag.

Na het uitbetalen stond voor de hoofdingang van de fabriek al een drom mensen. Antonia was verbaasd en blij verrast. Ondanks het lage loon wilden mensen voor ze werken.

Ze moesten vervanging vinden voor drie sigarendraaiers. Aangezien er veel meer voor de deur stonden kon Federico de beste draaiers uitkiezen.

Door de gesprekken waren ze erachter gekomen dat ook de arbeiders die voor de trust werkten flinke loonsverlaging op de koop toe moesten nemen. Bovendien ontvingen ze al een paar weken hun loon vaak te laat en daar werden ze onrustig van.

Daar had zowel Federico als Antonia tot dat moment niets over gehoord. García had gedaan alsof zijn bedrijf gezond en financieel sterk was. Maakten ze winst op kosten van de werknemers? Antonia kon niets anders bedenken. Als de trust zich zo zou blijven gedragen, zou het niet lang duren tot er een opstand kwam. De arbeiders zouden deze gang van zaken niet lang accepteren. Hoe slecht de situatie ook was, er was een grens aan hoe erg je je werknemers kon uitbuiten. De Cubanen waren een trots volk en ze zouden niet zomaar alles accepteren van de Amerikanen.

Antonia kon zich echter wel voorstellen dat de trust in staat was over de rug van de werknemers rijker te worden en ze was blij dat ze niet in zee waren gegaan met dat bedrijf.

2

Mallorca, voorzomer 1928

Carla Delgado Ramis opende de houten luiken en vervolgens de ramen om de warme voorjaarszon binnen te laten. Ze hoorde het regelmatige geklop van de steenhouwers in het bedrijf van haar man. Vanwege het grote aantal opdrachten hadden ze een nieuwe leerling in dienst.

Haar blik viel op de citroenboom in de kleine tuin, die nog steeds in volle bloei stond. De overdadige geur was zelfs in huis te ruiken. Ondanks de bloesempracht hingen er nog rijpe citroenen aan de takken. Genoeg om twee citroentaarten te bakken. Dat zou Samuel leuk vinden. Met zulke kleine gebaren wilde Carla laten zien hoe dankbaar ze was.

Wat hadden ze gedaan zonder hem?

Samuel had Francisco lang voor hun huwelijk tot steenhouwer opgeleid in zijn bedrijf in Binissalem en na de bruiloft zelfs zijn huis voor een laag bedrag aan hen verhuurd. Hij had zelf zijn intrek op de eerste verdieping in de andere woning genomen zodat hun kinderen op de patio zouden kunnen spelen.

Als weduwnaar zonder kinderen had hij niet veel nodig, zei hij. Carla wist echter dat Samuel Francisco als een zoon zag die hij zelf nooit had gehad.

Ook zij zouden nooit eigen kinderen hebben die op de patio zouden spelen. Carla slikte. Tijd om zichzelf af te leiden met het bakken van een taart. Ze moest zorgen dat ze het verdriet geen ruimte gaf. De arts was destijds duidelijk geweest. Ze kon geen kinderen meer krijgen. De geboorte van Antonia was een wonder geweest. Een wonder van korte duur. Nu was ze de dertig al gepasseerd en moest ze vooruitkijken.

Carla keek de tuin weer in. Vlinders en bijen vlogen rond. Het bruisende leven van de lente, het was een tijd van ontwaken en hoop. Zo hoopten zij een kind te mogen adopteren. Het was vast een kwestie van tijd. De gedachte aan een kind vulde haar hart met warmte.

Carla plukte de citroenen. Het waren er zelfs genoeg om drie taarten te bakken. Eentje zou ze aan haar moeder geven. Ze fatsoeneerde haar vlecht en draaide die op haar achterhoofd in een knot.

Met de mand in haar hand slenterde ze door de kleine dorpsstraat in Binissalem naar de markt. Op het plein voor de grote kerk was het een drukte van jewelste en Carla ging eerst in de rij staan bij het kraampje met eieren. Voor haar stonden twee vrouwen enthousiast te praten over de schoenmode, waardoor ze terugdacht aan de tijd dat ze in de schoenenfabriek nieuwe designs had ontworpen.

Het gevoel van weemoed dat ze kreeg als ze terugdacht aan het creatieve werk werd verstoord door de boosheid op haar toenmalige baas, Isidoro. Ze was destijds gedwongen op zijn avances in te gaan, anders had ze haar baan verloren.

Agua pasada, gedane zaken nemen geen keer, sprak ze zichzelf toe toen ze aan de beurt was en haar buurvrouw Sofia haar aankeek. Meestal kocht Carla eieren bij haar thuis, maar vandaag had ze niet willen wachten tot Sofia terug was van de markt.

‘Een dozijn?’

‘Drie dozijn. Het is bakken geblazen vandaag!’

Sofia legde de eieren in Carla’s mand en rekende af. Carla liep weer verder om haar andere boodschappen te doen. Bij elk kraampje hoorde ze weer een nieuwe roddel uit het dorp. Ze vond het vermakelijk, al hechtte ze er geen waarde aan. Ze herinnerde zich namelijk maar al te goed het gefluister toen ze Francisco boven de rijke Isidoro had verkozen.

De zon stond inmiddels hoog aan de hemel en Carla ging met haar inkopen op huis aan. Vlak voor ze thuiskwam, kon ze de bergen van de Tramuntana zien. De bergtoppen waren goed zichtbaar en de wolkjes leken wel met een kwastje op de blauwe achtergrond te zijn geschilderd.

Carla opende de voordeur en zette de mand op de keukentafel voor ze hout in de oven deed en met geoefende bewegingen het deeg bereidde.

Niet veel later verspreidde de geur van versgebakken taart zich door het huis. Ze zette de taart als verrassing op de eerste verdieping voor Samuels deur.

Francisco was van plan in Palma te lunchen omdat hij daar iets moest afleveren. Carla’s maag knorde. Ze sneed een sneetje brood af, druppelde er wat olijfolie op en belegde de boterham met een paar plakjes tomaat.

Na het eten waste ze snel af, deed de citroentaart voor haar moeder in een mand op haar bagagedrager en fietste naar Sencelles.

Zodra ze langs hun voormalige wijngaard fietste, dacht ze terug aan de tijd dat haar familie nog in de wijnbouw had gezeten. Herinneringen